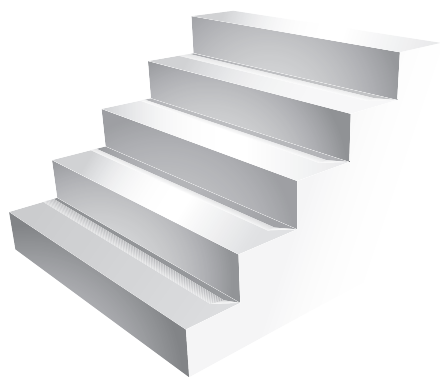

Saša Đurović

Šrederove stepenice

Mnoge priče počinju opisom karakterističnog šarma malih gradova. Grad u kom sam rastao je, moguće, imao neki šarm, ne znam koliko karakterističan. Možda sam zaboravio.. Palanka k'o palanka, makar u vrijeme mog odrastanja. Palanka koja je *tekla* kolotečinu. A i ta palanka tad je bila velegrad za isti taj grad kasnije. Grad čine ljudi. U „gradu“ je ruralna svijest postala dominantna pa ne ispunjava elementarni uslov taj prostor da bi se tretirao kao grad. A nekad jeste, ispunjavao taj uslov. Bio je to grad, u provinciji. Istine radi ima malih gradova sa šarmom karakterističnim. Plzen je takav grad. U Plzenu sam boravio jedne zime, baš onda kad su se civilizovano odvojile Češka i Slovačka. Pa i u Vojvodini ti gradovi neki, imaju taj karakterističan šarm. Oni mali kao Titel, a pogotovo oni veći, kao što je Sombor. „Karakteristični šarm malih gradova..“ Ekvivalentno zakonu malih brojeva.. ili ne? I u karakterističnom šarmu malih gradova prošlost je jedino izvjesna. I nepromjenjiva je. Štivo je ovo, u većini, o prošlosti jednoj. O prošlosti jednoj, socijalnoj, individualnoj. Nije „portret umetnika u mladosti“. Štivo je ovo o prošlosti jednoj sociološkoj, psihološkoj. O prošlosti ambijentalnoj pogotovo. Filmskoj prošlosti. O prošlosti svakovrsnoj.

I

„Ja sam u filmu da sam u filmu“

Kad se kroči na bilo kakav trg, onaj ko zna, iole intuitivan, mora vidjet sijaset očiju na sebi. Sa obližnjih terasa, potkrovlja kuća, zgrada i inih objekata. To je tako po prirodi stvari. I htjelo ili ne, čeljade iole umno, svjesno toga fakta „izlazi iz sebe“ i bude neko drugi, nešto drugo, jer publika je svesprisutna a ona „tri sloja ličnosti“ su konstanta. Jedan od ta tri sloja ličnosti podrazumijeva nužno „rolu za publiku“.

Vuk i ja smo vidjeli jesenas jednog, izdaleka. Sa one daljine sa koje se ne razaznaje pojava kristalno jasno nego se nazire tek. Kako se približavao vidjelo se jasno da je razvezanih pertli, otkopčanog kaputa braon boje, u bijeloj košulji „ruske kragne“, sa prsima koja mu *idu* makar pola metra ispred njega. Drčno je „grabio pjacom“. Sredinom „džade“! „Tata, vidi onoga, kao šerif.. „Upravo gledam sine, neće on stić’ do „stare pošte“ ima neko da ga „nabode“.. Ne prolazi se tako „kurčevito“ kroz provinsijcku pjacu. Kad se približio na pristojnu udaljenost prepoznao sam Botu. Kapriciozan, još uvijek jak na nogama fudbalerskim, probijao se „pjacom“ ka staroj pošti. Tamo gdje je bio „Zavod za socijalni rad“ preko puta, u kom je radila moja

majka. Grabio je Bota „pjacom“ kao da govori „Za sve vas koji ne znate, ja sam ođe *podizan*! Otud mi i pravo! Da budem i drčan i kurčevit!“ Jer ti koji ne znaju nijesu dio grada. Nijesu dio toga grada koji je to zaista bio tad. Iako je Bota izvan zavičaja pedeset i kusur godina ostaje taj osjećaj pripadnosti koji daje „monopol“ pa onda i svojatanja pretjeranog. Pa mu nije pravo ako neko za njega ne zna. U svakoj lokalnoj „pjaci“ mora se znat za podvig neki. Nečiji. Nečije „štrčanje“. Pa se on iznova predstavio onim koji ne znaju, nastupom drčnim.

Rodio sam se tad negdje kad je Bota otišao iz grada ali kao dijete još sam čuo kako je Bota „pimpovao“ od kuće u kojoj je živio pa do pjace. Sa dvije kese u rukama. Po jednom kesom u svakoj. I loptom ispred. Loptom koja nije padala na tlo. Mora se to znat. Kod življa građanske provincijencije, u toj geografiji makar. A ne mislim prvenstveno na geografiju tu, prvenstveno mislim na svijest. Sve je manje tog življa, građanskog „na pjaci“. Preselili se. U neku drugu geografiju ili kod „Petrove Crkve“. Kod Petrove Crkve je staro groblje. Tamo gdje se „kopaju“ gradska čeljad u većini. Kao u Beogradu na Centralnom, ili u drugim metropolama, jer Beograd na žalost to više nije. Ne „kopaju“ se gradska čeljad na okolnim grobljima nego na Centralnom, Starom Gradskom, samo mu ime kaže. Pomislilih na Botu od tad, pa vidjeh tu sliku. Kako smo se družili narednih dana, kako smo ga Vuk i ja vozili do nekadašnjeg „kina“ koje je kasnije evoluiralo u „pozorište“ a u kom je te godine sjedio Bota jer bijaše predsjednik nekakvog žirija. Prolazili smo, vozeći se tako, pored gimnazije. Čuvene Nikšićke, baš one gimnazije koju su mnogi tranzicioni i ini lažljivci, snalažljivci, posle zloupotrebljavali hvaleći se da su završili „Nikšićku gimnaziju“ koja zaista jeste bila za

hvalu ali nikako ta koju su oni učili. Bila je u tri najbolje u ex Yu. Zvanično. A ta koju su „učili“ lažljivci i snalažljivci bila je ona „Šuvarova“, ona bezvrijedna. Nije ta gimnazija imala veze sa starom gimnazijom Nikšićkom, koju su pohađali Lubarda, Živko Nikolić, pa i moj stric Milivoje, kog je ubila *komuBistička* gamad. Nije bila ni u zgradi istoj ČAK, ta nova, irelevantna gimnazija. U toj zgradi u kojoj je nekad bila čuvena Nikšićka gimnazija idu u školu Vuk i Lana, u toj zgradi je odavno već osnovna škola. Kad smo izlazili sa hotelskog parkinga, pa kad sam pritisnuo onaj crveni taster na rampi da se ista podigne i uzeo onaj „bilet“ pita me Bota „ Saša, koji je to broj.. na toj karti?“ „Ček, da vidim.. broj je .. 478.. 999.“ „999!?!.. hm.. Kad se okrene tri šestice.. al dobro.. ako je djeljivo sa tri.. kažu..“ kazao je. E onda sam „navigao“ auto pored Nikšićke pjace, ali prave pjace, ono što bi u Beogradu rekli „pijaca“ a ne „pjace“ kao sinonima za grad, za korzo, nego one na čijim tezgama se prodaju voće i povrće, *bijeli mrs*, a neki Ramo je tamo prodavao „dzidža bidže“ pa i ovo što se sad tako glupo zove „*pozamanterija*“. Sjeća ga se Bota bolje nego ja. Bota je stariji dvadesetak godina, duže pamti. Pjaca je popločana kaldrmom iz turskog zemana. Bio sam s majkom kao dijete par puta, najmanje zbog artikala, nego te kaldrme radi. Kao da sam tražio onu iz Skadarlije tad već. Bio sam s majkom „u pjacu“ baš onog dana kad je Crnogorsko primorje pogodio zemljotres '79 godine. „Rihter“ je zatresao regionalno tle baš onda kad je majka bila u špajzu i vadila raštan iz cegera a ja krenuo napolje da „igram lopte“ Sjećam se. Onda smo Vuk i ja, vozeći Botu te jesenje večeri, prošli pored gimnazije u blizini koje se Bota podizao. Zajedno sa Skalom Gvozdenućem „... Bio je najbolji odbojkaš na svijet?.. sve je igrao dobro. Kakav je

košarkaš tek bio.. I fudbal je igrao odlično...„ Vozim polako, iako Bota skoro kasni. Prilagođavam vožnju, ne uslovima puta nego uslovima Botine melanholie. A melanholia ne žuri. Prolazimo tako, gledam kuću u kojoj je živio Skale, ruina. Bota gleda pravo, ne gleda put te oronule kuće. Ja ne pamtim ta vremena pa mi nije toliko teško gledat te prizore, al' pomislih „kako li je Boti.. šta li on sve tu vidi..?“ A on gleda pravo kroz prednje staklo. Desno je ta ruina a lijevo ako pogleda još mu je bolnije. Lijevo odatle se „podizao“ upravo on, Bota. Ne gleda u tom pravcu. Desno, tu gdje su ostaci kuće u kojoj je rastao Skale nalaze se i tereni gdje su zajedno igrali. I sanjali, pa i o karijerama. Skale je napravio sjajnu, odbojkašku. Bota nije napravio sportsku al nije da nije napravio. Živopisan lik je Bota, strastveni navijač jednog kluba, to je onaj čika koji je sjedio na klupi tik do Duleta Vujoševića na košarkaškim utakmicama. Ustvari Dule je sjedio do Bote, Bota je stariji. Bota „ljevičar“ za razliku od mene koji inkliniram desnici, i Bota je Jugosloven a ja prema toj „ideji“ nemam nikakav odnos. Ili i ako imam on je ignorantski. Rijetka je ta ljubav prema nekom sportskom društvu kakvu on posjeduje. Za vrijeme poduzetog življenja u Beogradu utakmice tog kluba sam gledao svega par puta, fudbalske. Jednom kad su igrali protiv „Rome“. Išao sam zbog Bruna Kontija. Istog onog koji će dvadesetak godina kasnije bit trener ujaku moje djece Mirku, baš u toj „Romi“. Strašan igrač bijaše taj Konti, mada je Mirko bio bolji. Ne zato što je gol koji je *zabio* Realu u sred Madrida, onda kad je *Pepea* poslao po „newspaper“, posvetio mom sinu Vuku koji se rodio baš tih dana, pa to bila vijest na Dnevniku, nego zato što je Mirko zaista bio sjajan igrač, pa i od tog Kontija bolji. Jednom kad su ostali sami u holu jednog hotela kaže mu

Vuk „Tata kaže da si makar jednu sezonu bio 100% spreman bio bi kao Ronaldo!“ „Dobro ti tata kaže.. poznaje tata fudbal .. i tata je dobro igrao.“ „Znam, tata me sve naučio s loptom.. prijem, centaršut, predaju lopte, pa i to da uvijek kad šutiram lijevom nogom, iz lijevog ugla, u golmanov lijevi, da šutiram spoljnom.. drugačije ne može da *uđe*, ili može ali slučajno.. I onda kad vidimo nekog da ne šutira tako iz te pozicije, makar to bio i Messi tata kaže „ovo je budala, ne zna elementarne stvari u fudbalu.. Ne šutira se tako magarče!“ Đaninija je na toj utakmici protiv Rome „neko iz mase“ pogodio upaljačem u glavu. Dio folklor, dešavalo se to nerijetko. I gledao sam jednom taj „Botin tim“ kad je igrao protiv „NK Rijeka“. Pune tribine, a Željko Mavrović i ja na kontra bandi. Željko kurčevit bokserski, u punoj snazi, mišićav, u „*spitfajer*“ jakni. Skinuo je pa mu u kratkim rukavima mišići još više došli do izražaja. Ne boji se. Navija kao na sred „*Kantride*“! Ja ne navijam, meni svejedno ko će dobit. Ja navijam za onaj klub preko puta, iz „Ljutice Bogdana“ čiju člansku kartu moj otac ima od '62 godine a u kom je igrao moj dobri tetak Dušan Andrić, sjajan fudbaler. „*Tetaku*..“ Evidentno je bilo da mi je ok i ako pobijedi Rijeka. I zbog ljepote tog grada i zbog tog što teče. Rijeka. „*Panta rei*“

Vozimo se prema pozorištu. Bota gleda pravo. I ćuti. Da bih mu olakšao kol'ko je to moguće, nadovežem se na onu priču o Skalu, kažem Vuku „vidiš sine da je tata u pravu kad ti kaže. Ko je talentovan za jedan sport sa loptom taj je talentovan za sve sportove sa loptom. Od stonog tenisa pa do vaterpola. Odgovorno tvrdim!“ I zaista je tako, znam pregršt primjera pa eto i moja malenkost. Ostavili smo Botu pred „veliko kino“ u koje je ušao da žirira. Malo potom, kad se završio taj festival

otišao je iz zavičaja. A nedugo potom je bio vijest dana u regionu, kad je rekao za tamo nekakvog predsjednika da je „svakosatno klepetalo“. Milo mi je bilo. Odvažni Bota. U vremenu licemjera, jajara i piličara, hrabrost je rijetka pogotovo. Milo mi je bilo, potencirao sam Botinu hrabrost, građansku. „Tata, dobar je Bota.. A kako te gledao samo kad smo pričali.. „Gledao me, sine, kao Piter Bota, mada je Piter Bota bio osvjedočeni antikomunista.“ A Bota me gledao kao agent KGB. Iskosa. Ispod oka. Ispitivački. Ne pomjerajući gabaritan vrat. Stariji je dvadesetak godina, neka, „old school“ sam ja, ipak.. razumijem.

„Da ću poštovati roditelje i starije.“ kaže zakletva kojom se zaklinjalo nekakvoj protuvi, navodno ljevičaru kod kog je konstanta ljevice bila „lijeva ruka desni džep“. A ti koji su se tako zaklinjali protuvi tako i poštuju. I roditelje i starije, u većini. Kad se sjetih Bote i tih „starograđana“ koji su se „preselili“ pomislih „svejedno je čeljadi kad ih nema, pa i gradskoj, ali opet, nije da nije. Ima neke simbolike u tom gdje je taj lokalitet posle iščeznuća. Pa i *statusnog* tu ima.

Otišao sam u „*bijeli svijet*“ sa 18 godina, prateći svoj nemiran duh, i svoje namjere koje su ponekad bile opasne. Nijesam se bojao, strah je subjektivna kategeorija, opasnost je objektivna već. A bilo je opasnosti. Devedesetih godina pogotovo koje sam živio upravo u Beogradu. Ne samo terminološki „izvikanih“ devedesetih nego zaista, bila je to realna opasnost. Bilo je opasno i iz tramvaja neoprezno izać. Ili je to uvijek opasno.. Kod „Zoo vrta“ usled neke selidbe, sa nekom torbom o ramenu zamalo me nije „eliminirao“ jedan učesnik u saobraćaju, i onda, potpuno glupo, ne bi bilo ničeg. Ni kruva ni vina, *pa ni naših malih, malih papalina..*